

Glauber Rocha

Πολιτιστικός ιμπεριαλισμός, εθνικισμός και διανοούμενοι*

Κατοίκησα για μία περίοδο της ζωής μου στην Bahia, ύστερα στην Ευρώπη και μια περίοδο -σίγουρα η χειρότερη- στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Η ζωή στο Ρίο είναι πραγματικά ανυπόφορη: δεν είσαι καθόλου ασφαλής γιατί αυτή η πόλη δεν είναι επαρχιακή όπως οι άλλες πόλεις της Βραζιλίας ή ορισμένες πόλεις της Ευρώπης όπως το Παρίσι και η Ρώμη,

*ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Glauber Rocha είναι μία μυθική μορφή του βραζιλιάνικου κινηματογράφου. Κύριος εκπρόσωπος της τάσης που αργότερα ονομάστηκε Cinema Novo, ο Ράτσα είναι ίσως το μοναδικό παράδειγμα κινηματογραφιστή του Τρίτου Κόσμου που ανέδειξε σε διεθνές επίπεδο την κινηματογραφία της πατρίδας του, ήδη απ' τις αρχές της δεκαετίας του '60, σε άμεση πολεμική με την τότε κυριαρχούσα τάση των ψευτο-γουέστερν ή των καρναβαλιστικών φαρσοκωμωδιών. Η σταδιοδρομία του Ρότσα υπήρξε κεραυνοβόλα: τρεις ταινίες του (η "Terra em Trance", η «Ο θεός και ο διάβολος στην γη του ηλίου» και η «Anilão das Mortes») κατέκτησαν τις περιζήτητες ευρωπαϊκές οθόνες, βραβεύτηκαν σε διεθνή φεστιβάλ και σήμερα καθιερώθηκαν σαν κλασικά έργα του μεταπολεμικού κινηματογράφου.

Ο Ράτσα πέθανε στα 42 του χρόνια στην Λισαβόνα, στις 27 Αυγούστου 1981, κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες. Σε οξεία πολεμική με τα καλλιτεχνικά (και πολιτικά) περιβάλλοντα της Βραζιλίας, ο Ράτσα είχε στην ουσία αυτοεξοριστεί στην Πορτογαλία ήδη απ' το 1979, διακόπτοντας κάθε επαφή μ'ε την άλλη άκρη του Ατλαντικού.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η τελευταία συνέντευξη του Ράτσα στον απεσταλμένο του περιοδικού του Ρίο «Ρεπόρτερ». Δεν είδε όμως την δημοσιότητα παρά μόνον μερικούς μήνες ύστερα απ' τον θάνατο του. Δημοσιεύτηκε στο ιταλικό περιοδικό «Φριζινταίρ» στο τεύχος του Ιούνη 1983 απ' όπου την μεταφράσαμε, σαν μία αθυρόστομη μαρτυρία από τα μέσα, όχι μόνον για την πολιτιστική κίνηση αλλά και για τις ποδικές αντιθέσεις της χώρας αυτής. Που ίσως να έχουν κάτι το κοινό με τα δικά μας συμβάντα.

που είναι μεν μεγάλες, αλλά διαθέτουν πλατείες και ένα αίσθημα κοινωνικότητας ή μία κάποια παράδοση που κάνουν το άτομο να αισθάνεται ασφαλές. Στο Ρίο όλα αυτά δεν υπάρχουν κι ο οποιοσδήποτε μπορεί να πέσει θύμα μίας ληστείας ή ενός αυτοκινητιστικού δυστυχήματος. Δεν αναφέρω στην υπόλοιπη Βραζιλία: ένα καπιταλιστικό far west, άγριο στο αποχαλινωμένο παραλήρημα του. Το Ρίο ντε Τζανέιρο είναι η σύνθεση των δύο αυτών στοιχείων.

Το Ρίο υπήρξε πρωτεύουσα μίας αυλής, δηλαδή πρωτεύουσα μίας αυτοκρατορίας¹. Οι Πορτογάλοι μετέφεραν εδώ λίγο απ' την πορτογαλική αριστοκρατία, στο μέτρο που υπήρχε, και που ήταν αλαίσις, γιατί η Πορτογαλία δεν ήταν παρά μία υπανάπτυκτη χώρα. Έτσι δεν μεταφέρθηκε καμία κουλτούρα, με την έννοια της τεχνικής, αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, ιατρικής κουλτούρας. Τίποτα!

Όλα εγκαταστάθηκαν κακότεχνα - απ' το υδραγωγείο μέχρι τους υπονόμους- κι έτσι σήμερα όλα είναι λάθος. Κι όταν κανείς φτάνει στο Ρίο, βρίσκεται μπροστά σ αυτή την καταστροφή. Φτάσαμε στο σημείο να έχει γίνει το Ρίο η πιο ακριβή πόλη του κόσμου - με τα χειρότερα φαγητά- κι αν πάει κανείς στο νοσοκομείο δολοφονείται, ενώ αν τύχει να πάει σε μία ιδιωτική κλινική καταληστεύεται.

Η κυβέρνηση θα έπρεπε να χαλιναγωγήσει αυτή την αισχροκέρδεια που κατέλαβε την καρδιά της Βραζιλίας κι ο πληθωρισμός μπορεί να καταπολεμηθεί μόνον πραγματοποιώντας βαθιές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές μεταρρυθμίσεις. Διότι η κρίση της Βραζιλίας δεν είναι μόνον ενεργειακή, είναι πολιτιστική κρίση. Η πλειοψηφία των Βραζιλιάνων είναι αναλφάβητοι ή τουλάχιστον δεν γνωρίζουν ανάγνωση. Οποιος γνωρίζει το αλφάβητο διαβάζει άσχημα και λίγοι ξέρουν να γράφουν. Δεν υπάρχει γραμματική, η γλώσσα - που κανείς δεν γνωρίζει καλά κι έχει τελείως ξεριζωθεί- έγινε μία υπο-γλώσσα. Με τον ίδιο τρόπο δεν υπάρχει Σύνταγμα.

Διακυβερνώμαστε από ato simples². Έτσι το Κράτος είναι μία θεσμική αναρχία που, ατσίως, αποτελεί μία ασφάλεια για το υποσυνείδητο του Βραζιλιανού. Οι Βραζιλιάνοι, ευτυχώς δεν καταστράφηκαν απ' την συντέλεια. Αλλά πρέπει ν' αντισταθούμε γιατί δεν είναι μόνο ένα πρόβλημα ενέργειας, αλλά ένα πρόβλημα νου. Ελάχιστα άτομα τρέφονται αρκετά καλά για να μπορούν να σκεφτούν: βρισκόμαστε πράγματι σε αποκαρδιωτική κατάσταση.

Νομίζω ότι τα δημοκρατικά ανοίγματα³ θα επιτρέψουν μία γιγαντιαία πολιτιστική εισβολή στην χώρα μας. Φτάνει να ρίξει μία ματιά κανείς στην διαλεκτική μεταξύ λογοκρισίας και ελευθερίας, στον χώρο της κουλτούρας - στην χώρα μας- ο οικονομικός πόλεμος του πετρελαίου είναι απλά μία ρητορική μεταφορά του υποκειμενικού πολέμου επικοινωνίας. Η πραγματική κυριαρχία είναι ο πολιτιστικός πόλεμος.

Στις σοσιαλιστικές χώρες υπάρχει η λογοκρισία και τι λογοκρισία! Αν για παράδειγμα κάποιος θέλει να ταξιδέψει στην Ρωσία πρέπει να έχει διαβατήριο και να παρουσιάσει τον προσωπικό του φάκελο. Το ίδιο για να ταξιδέψεις στην Κούβα. Η λογοκρισία στις σοσιαλιστικές χώρες υπάρχει, αλλά δικαιολογείται απ' την εθνική ασφάλεια.

Ο Βραζιλιανός αριστερός είναι αφελής γιατί είναι εναντίον της δικής του νομοθεσίας εθνικής ασφάλειας και αφελώς νομίζει ότι στις σοσιαλιστικές χώρες δεν υπάρχουν νομοθεσίες εθνικής ασφάλειας. Φτάνει να δει κανείς την νομοθεσία, τις συνταγματικές πράξεις που η Σοβιετική Ένωση εφάρμοσε στην Πράγα όταν την κατέλαβε για να καταλάβει περί τίνος πρόκειται.

Δεν συζητώ την ποιότητα ορισμένων νόμων, λέω μόνον ότι είναι αναγκαίοι σε ορισμένες ιστορικές περιόδους - άρα αυτή η αναφορά μου είναι απαραίτητη.

Τώρα στην Βραζιλία η λογοκρισία καταργήθηκε. Στα προηγούμενα χρόνια η βραζιλιανή κουλτούρα είχε εκμηδενιστεί, σφαιρασθεί, όχι μόνον γιατί λογοκρινόταν -καλιτέχνες και επιστήμονες φυλακίστηκαν, εξορίστηκαν και μερικοί δολοφονήθηκαν- αλλά κυρίως πνιγόταν απ' το γεγονός ότι δεν υπήρχε μία εσωτερική αγορά κατανάλωσης υλικών και πνευματι-

κών αγαθών, που θα μπορούσαν ν' αποτελέσουν μία κουλτούρα. Έτσι όπως πνίγηκε η γλώσσα της απ' τα πολυεθνικά πρότυπα, προπαντός απ' το αμερικανικό πρότυπο -το πιο ισχυρό πρότυπο κυριαρχίας του κόσμου. Στο μεταξύ συνέθη το γεγονός, κι ακόμη συμβαίνει, ότι η λογοκρισία γρήγορα καταργήθηκε. Σας παρακαλώ να τα καταγράψετε κατά λέξη, γιατί ο βραζιλιανός Τύπος, βρίσκεται ήδη αρκετά σε κρίση.

Αυτή η ιστορία του χαρακτήρα που πρέπει ν' αποδοθεί στις εφημερίδες είναι μία αμερικανική επινόηση για να ευνοησθεί η σκέψη του κόσμου -και δημιουργήθηκαν εφημερίδες με συγκεκριμένο «χαρακτήρα», δηλαδή ηλιθιότητες που χαρακτηρίζονται από κονφορμισμό.

Ο Τύπος πρέπει ν' αλλάξει ύφος γιατί δεν υπάρχει βραζιλιανή εφημερίδα που μπορεί κανείς να διαβάσει. Η λογοκρισία δεν υπάρχει πια, αλλά δεν γράφεται τίποτα που ν' αξίζει τον κόπο κι οι δημοσιογράφοι είναι αφελείς.

Ο βραζιλιανός Τύπος ποτέ δεν κατάγγειλε την οργανωτική δομή της CIA στην Βραζιλία. Οι δημοσιογράφοι του «Ρεπόρτερ» θα έπρεπε να θέσουν στον εαυτό τους αυτόν τον στόχο: ν' απομακρυνθεί η CIA από την Βραζιλία. Ποιοι είναι οι άνθρωποι της CIA στην Βραζιλία; Κανείς δεν μπορεί να κατηγορήσει κάποιον ότι είναι κατάσκοπος ή πράκτορας γιατί αποτελεί έγκλημα εναντίον της εθνικής ασφάλειας. Πρέπει να υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία. Αλλά είναι καθήκον του Τύπου ν' αρχίσει το παιχνίδι αυτό.

Προφανώς υπάρχει, στο πολιτιστικό επίπεδο, μία σθεναρή οργανωτική δομή της CIA που επωφελείται απ' την κατάργηση της λογοκρισίας για να προωθήσει μία πολιτιστική διείσδυση σε ευρεία κλίμακα. Για παράδειγμα ήδη ψιθυρίζεται ότι η Warner Brothers ζητά να διαχειρίζεται τα προγράμματα της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης⁴. Στο μεταξύ μπορούμε να βλέπουμε διεθνείς αχρείους του είδους που είναι ο Φράνκο Τζεφιρέλλι, που γίνεται δεκτός από τον Φιγκερέντο **Kat** δέχεται φιλοφρονήσεις από την αστική τάξη καριόκα .

Δεν ξέρω. Αυτά είναι όλα μία κομπίνα και ο βραζιλιανός Τύπος πρέπει να μιλήσει γι' αυτήν την κομπίνα. Ο βραζιλιανός Τύπος αντί να μιλά άσχημα για την CIA ή την KGB, μιλά άσχημα για το SNI⁶. Αλλά ο Τύπος τώρα πια είναι ελεγχόμενος από μέσα, για να παίζει ένα εξωτερικό παιχνίδι. Όπως και να 'ναι, εγώ θέλω να συνεχίσω να μιλώ.

Η λογοκρισία άνοιξε τις πόρτες της. Αλλά ποιος τις διαπερνά;

Το γεγονός είναι ότι η βραζιλιανή κουλτούρα δεν παρουσιάζει τίποτα το καινούριο γιατί έχει ξοφλήσει. Ένα παράδειγμα: ο τραγουδιστής αυτής της χώρας είναι ο Ρομπέρτο Κάρλος μία υπο-μίμηση των Ρόλλινγκ Στόουνς, των Μπητλς, αλλά ούτε καν. Μία υπο-μίμηση του ιταλικού τσα-τσα-τσα και μ' αυτό τα είπα όλα. Ο Ρομπέρτο Κάρλος είναι ένας βιονικός τραγουδιστής που τραγουδά τελείως αντιδραστικά τραγούδια σπαταλώνοντας ενέργεια με την ηλεκτρική κιθάρα. Η ηλεκτρική κιθάρα -ένα ιμπεριαλιστικό όργανο- είναι ένα προϊόν της οικονομίας του πολέμου που πρέπει να τερματιστεί. Επί πλέον ο Ρομπέρτο Κάρλος είναι ένα υποκείμενο απαράδεκτο και από φυσική άποψη. Επειδή του λείπει ένα πόδι χρησιμοποιεί ένα ψεύτικο, εμπαίζοντας το κοινό, όπως κάνει ο Πελέ, που στις ΗΠΑ πουλά σε κλήρο την Βραζιλία. Κατάντησε ένα είδος μοριακής προπαγάνδας των πολυεθνικών και αντιπροσωπεύει την εξαχρείωση της αφρικανικής κουλτούρας στην Βραζιλία. Πελέ και Ρομπέρτο Κάρλος, μία χώρα σεξουαλικά αδηφάγων. Νομίζω ότι οι δύο ανήκουν στο παρελθόν. Ανήκουν στην εποχή της δικτατορίας. Η νέα Βραζιλία -εκείνη του ανοίγματος- θα πρέπει να ξεπεράσει αυτά τα πρόσωπα.

Στην Βραζιλία όλοι οι τραγουδιστές τραγουδούν χαμηλόφωνα γιατί όλοι τους είναι θηλυπρεπείς. Τραγουδούν όλοι σαν τον Joao Gilberto που εισήγαγε το βλακώδες τραγούδι στην μουσική της Βραζιλίας. Έτσι ηττήθηκε η ωδική φαλλοκρατία των τραγουδιστών. Άρχισαν να τραγουδούν: «Ααα... αγάπη μου...» και δεν ξέρω τι άλλο. Ίσως γι' αυτό η ιταλική όπερα κυριαρχεί στην χώρα μας! Μπάσα τραγουδίστρια είναι η Μπετανία! είναι γυναίκα αλλά τραγουδά πιο μπάσσα απ' οποιονδήποτε άλλο Βραζιλιανό. Μπορείτε να το γράψετε με έμφα-

ση: ο μόνος αρρενωπός τραγουδιστής της Βραζιλίας είναι η Μαρία Μπετανία. Και δεν την προσβάλλω αφού είναι μεγαλοφυία. Είναι η Μαρία Κάλλας μας του *sertao*⁷.

Εγώ, πραγματικά προτιμώ ένα ουρλιαχτό της Μαρία Μπετανία απ' οποιαδήποτε μαλακία εκείνων των ωδικών πούστηδων α λα Sidney Magal, που είναι ένας τρομερός πούστης: το σύμβολο του βραζιλιάνικου ανδρισμού. Χαθήκαμε!

Ο Φιγκερέιντο είναι πολύ πιο αρρενωπός απ' όλους αυτούς. Νομίζω αληθινά ότι οι Βραζιλιανές θα έπρεπε να προτιμούν τον Φιγκερέιντο απ' τον Sidney Magal. Ο Φιγκερέιντο γυμνάζεται κι είναι άνδρας. Είπε ότι θα πραγματοποιούσε το άνοιγμα και το 'κανε. Οριοθέτησε την δεξιά, παραχώρησε την αμνηστία, σήμερα επιτρέπει την ελευθεροτυπία.

Ο Luis Carlos Prestes⁸ αντίθετα μιλά για το εσωτερικό της Βραζιλίας. Έτσι όσοι συμμετείχαν στην ένοπλη πάλη κι είναι ακόμη φυλακισμένοι αργά ή γρήγορα θ' αμνηστευθούν⁹.

Η Βραζιλία πρέπει να ανδρωθεί, γιατί σ' αυτήν την χώρα οι διανοούμενοι εναντιώνονται στον εθνικισμό και επαινούν την αμερικανική κουλτούρα. Είναι αφελή άτομα που μιλούσαν άσχημα για τον Geisel κι όχι για τον Κάρτερ. Έτσι -ενώ ο Geisel προετοίμαζε το άνοιγμα- όλη η αριστερά προπαγάνδιζε τον Κάρτερ. Όπως ήταν οφθαλμοφανές, ο οποιοσδήποτε αλλά πληροφορημένος ήξερε ότι ο Geisel θα πραγματοποιούσε τα ανοίγματα. Το 1974 το δήλωσα στο Παρίσι στο περιοδικό «Visao» και η διεθνής αριστερά οργάνωσε εκστρατεία εναντίον μου. Το ίδιο έκανε και η δεξιά. Όλοι τους ήταν εναντίον του ανοίγματος.

Όπως ήταν επόμενο είπαν ότι ήμουν προφήτης, αλλά δεν έκανα καμία προφητεία. Μόλις που διαβάξω τα ανακοινωθέντα για τον Τύπο των διεθνών πρακτορείων και τα κύρια άρθρα στις εφημερίδες. Ακούω τις δηλώσεις των πολιτικών και καταλαβαίνω τι συμβαίνει. Είναι ζήτημα ανάλυσης.

Βέβαια όλα αυτά που έλεγα ήταν οφθαλμοφανή, αλλά οι άξεστοι αυτοί ούτε καν κούνησαν το δαχτυλάκι τους. Τώρα αντίθετα όλοι τους χειροκροτούν τον Φιγκερέιντο. Είναι ένα κυνικό γλυψιμο. Τώρα στην Βραζιλία, όλοι οι αριστεροί που συναντώ στου Αντόνιο'ς, είναι τα χειρότερα κτήνη της άκρας δεξιάς.

Νομίζω ότι ο Φιγκερέιντο δεν ενδιαφέρεται γι' αυτές τις επιφανειακές επιπολαιότητες. Θέλω να πω ότι η διαλεκτική του ανοίγματος είναι αυτή: ο ιμπεριαλισμός εισέρχεται και ο φιλελευθερισμός τρέχει από πίσω του. Ο ιμπεριαλισμός εισήχθη πριν από πολλά χρόνια: έφτασε με τις πορτογαλικές караβέλλες. Τώρα το πρόβλημα είναι αυτό: την εποχή της δικτατορίας υπήρχε μία πολύ αυστηρή λογοκρισία κι έτσι η αυτοκρατορική κουλτούρα δεν μπορούσε να κυκλοφορήσει. Με τα ανοίγματα, με την απελευθέρωση απ' την λογοκρισία, ευνοείται η βραζιλιανή αριστερά, αλλά ευνοείται και η αυτοκρατορική κουλτούρα που θρίσκει, τα σε πλεονεκτική θέση γιατί έχει στα χέρια της τα μεγάλα μέσα μαζικής ενημέρωσης, '-.ισι, η οποιαδήποτε συνέχεια ενός τηλεοπτικού σήριαλ καταστρέφει εβδομήντα χιλιάδες μαθήματα μαρξισμού-λενινισμού και ποτέ δεν ακούστηκε να υπάρχει ένα μαρξιστικό και λενινιστικό τηλεοπτικό κανάλι στην Βραζιλία. Σ' αυτή την περίπτωση τα πράγματα θα ήταν ακόμη χειρότερα γιατί β μαρξισμός και ο λενινισμός πρέπει να αναθεωρηθούν. Στην Βραζιλία όλοι είναι μαθητές κάποιου: του Βούδα, του Μαρξ... ο Alzira Zagur¹⁰ είναι πιο σπουδαίος απ' τον Λένιν...

Ο Βραζιλιανός διανοούμενος είναι αλλοτριωμένος, είναι φτωχός, δεν έχει λεφτά για να σπουδάσει. Η Βραζιλία ανήκει στους βραζιλιανολόγους!

Δεν υπάρχει ούτε για τα φασόλια μία στοιχειώδης αγορά κατανάλωσης". Η διέξοδος για την Βραζιλία είναι ο σοσιαλισμός. Δεν υπάρχει διέξοδος για την Βραζιλία στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος. Μιλώ σοβαρά, χωρίς μεταφορικές προθέσεις για δωρεάν ανατρεπτικές εκκλήσεις, ούτε για να εξυπηρετήσω όργανα ή οποιαδήποτε συμφέροντα. Πρόκειται για μία διαπίστωση που προκύπτει απ' την ανθρώπινη συνείδηση. Οποιοσδήποτε μεγάλος διανοούμενος, από τον Ένγκελς μέχρι τον Όσκαρ Ουάιλντ, κατέληξε στο συμπέρασμα

ότι η λύση είναι ο σοσιαλισμός. Το πρόβλημα λοιπόν τώρα είναι το εξής: αφού σε κάθε θέση μου, η λύση είναι ο σοσιαλισμός, διαλεκτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην βορειοαμερικανική καπιταλιστική προοπτική η αντίθεση βρίσκεται στο ότι ο θορειο-αμερικανικός καπιταλισμός πραγματοποίησε μία κοινωνική επανάσταση στην βορειο-αμερικανική κοινωνία, μεταβάλλοντας τις δομές του παραδοσιακού ευρωπαϊκού καπιταλισμού, δημιουργώντας δηλαδή τον νεο-καπιταλισμό που λειτουργεί στις ΗΠΑ στα πλαίσια ορισμένων ιστορικών συνθηκών. Αυτή όμως η πολυτέλεια, η επιτυχία δηλαδή του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού -που είναι τόσο δημοκρατικός ώστε ν' αγγίζει τα όρια του σοσιαλισμού-, οφείλεται στην δημοκρατική κυκλοφορία του κεφαλαίου και στην θεσμοθέτηση μίας υψηλά δομημέ-



Η φωτογραφία είναι παρμένη από το περιοδικό «Tricontinental», τεύχος 8, Αβάντα 1968.

νης και με ανώτερη κουλτούρα αγοράς και πληρώνεται με τις θυσίες ολονών μας στον Τρίτο Κόσμο, όπως ακριβώς συνέβη με την Ευρώπη που, ύστερα από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, έγινε κατά το ήμισυ αποικία των ΗΠΑ και κατά το άλλο ήμισυ της Σοβιετικής Ένωσης. Εμείς αποτύχαμε σαν καπιταλιστικό έθνος γιατί η βραζιλιανή αστική τάξη δεν κατάφερε να φέρει σε πέρας ένα σχέδιο εφάμιλλο μ' εκείνο των Αμερικανών, που πραγματοποίησαν μία βιομηχανική επανάσταση, μία επανάσταση της αγοράς καθώς επίσης και μία κοινωνική επανάσταση.

Χάσαμε το τραμ της καπιταλιστικής ανάπτυξης -είναι σαφές; Και δεν έχουμε άλλη διέξοδο απ' τον εξαρτημένο σοσιαλισμό, κι ας εξαρτάται απ' τον ιμπεριαλισμό.

Σκεφτόμουν για παράδειγμα σήμερα το πρωί: αν ήμουν ένας Τζίμμου Κάρτερ θα έλεγα στον λαό της Νικαράγουας: «εγκαθιδρύστε μία σοσιαλιστική κοινωνία κι εγώ θα σας δώσω τα χρήματα». Διότι με την πτώση του Σομόζα το καπιταλιστικό πρότυπο της Νικαράγουας έσκασε σαν βόμβα στον πρόσωπο της υψηλίου. Δεν είναι δυνατόν να βγάλει κανείς την Νικαράγουα απ' την παλιά της δομή και να την εισαγάγει βεβιασμένα στον καπιταλισμό. Πρέπει να απορρίψει τις καπιταλιστικές δομές. Η απόδειξη είναι αυτή: είκοσι χρόνια κουβανέζικης επανάστασης. Η Κούβα είναι ποιοτικά η πιο ανεπτυγμένη χώρα της Λατινικής Αμερικής. Το λέω γιατί έχω μείνει στην Κούβα. Στην Κούβα έχει εκλείψει ο αναλφαβητισμός. Ο Κουβανός τρώει, μελετά, δουλεύει, δεν είναι πλούσιος, ζει σε σπίτια χωρίς απαιτήσεις και παίρνει τα τρόφιμα και τον ρουχισμό με το δελτίο, αλλά υφίσταται -κι αυτόν με το δελτίο- τον νόμο της ανάγκης. Ο κουβανέζικος σοσιαλισμός λειτουργεί σ' ό,τι αφορά την υγιεινή, την ανάπτυξη του ατόμου. Ένας νέος εκεί είναι πολύ πιο δυνατός, πολύ πιο ωραίος, πολύ πιο ισορροπημένος διανοητικά απ' οποιονδήποτε άλλο νέο της Νότιας Αμερικής. Κι αυτό γίνεται ανθρωπολογικά αισθητό στην ποιότητα των Κουβανέζων αθλητών, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτών που πολεμούν στην Αφρική, και των διανοουμένων. Υπάρχουν διάφορα προβλήματα στην Κούβα, αντιθέσεις που γεννήθηκαν ταυτόχρονα με την έναρξη του σοσιαλιστικού προτσές, αλλά που δεν αναιρούν το ίδιο αυτό το προτσές.

Ο άγριος καπιταλισμός δεν εξασφαλίζει την επιτυχία. Εδώ στην Βραζιλία δεν προσφέρει καμιάν εγγύηση. Και ο σοσιαλισμός εδώ θα είναι εξαρτημένος. Καλύτερα να εξαρτάται από τις ΗΠΑ παρά απ' την Ρωσία. Για να επιβιώσει ο καπιταλισμός και να ξεπεράσει η Βραζιλία αυτή την αργοπορία της δύο αιώνων οι ίδιες οι πολυεθνικές θα έπρεπε να καταλάβουν όχι μόνον την οικονομία αλλά και όλη την διοικητική δομή της χώρας. Γι' αυτό καταφτάνει η πολυεθνική κουλτούρα, γι' αυτό επενδύουν χρήματα. Αλλά το οικοδόμημα δεν λειτουργεί κι έτσι αυτοί πρέπει να έρθουν εδώ, να διοικούν άμεσα. Σε λίγο θα πάρουν την εξουσία.

Και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Βραζιλίας μπορούν να γίνουν 22 πολυεθνικές!

Από ανθρωπιστική άποψη, αν αυτό ευνοεί την ευτυχία του λαού, ας είναι. Δεν μπορούμε να υπεραμυνθούμε για πεπαλαιωμένα πρότυπα στο ονόμα ξεπερασμένων συμβόλων που παράγουν πείνα. Θα ήταν καλύτερα αν η Βραζιλία παρέμενε ένα ενιαίο κράτος: μία πραγματικά μεγάλη χώρα, αναπτυγμένη σε διεθνή κλίμακα κι οι Βραζιλιανοί να ξαναβρούν τον κοινό νου τους. Αλλά αυτός ο νους σιγά σιγά εκλείπει. Ακόμη και η γλώσσα κατακερματίζεται. Εδώ ο γλωσσικός βομβαρδισμός είναι τρομερός. Η διαφήμιση γίνεται στα αγγλικά, όλοι γράφουν στα αγγλικά, μιλούν αγγλικά -ελπίζοντας να παν στα States.

Οι Βραζιλιανοί μισούν την Βραζιλία!

Ο Πελέ έφυγε. Αλλά ο Πελέ είναι οπουδήποτε: σ' όλους τους αναλφάβητους Βραζιλιάνους με μία μπάλλα ποδοσφαίρου γεμάτη αέρα στο κεφάλι. Αυτή είναι αλλοτρίωση: εκατό χιλιάδες άτομα στο Μαρακανά, εκατό χιλιάδες με την μπάλλα υπ' αριθμόν πέντε στο κεφάλι γεμάτο αέρα -κατάλαβες.

Μπορείς και να ανοίξεις μία τρύπα, δεν θα βρεις τίποτα μέσα.

Ο κόσμος τρώει κλωτσιές από τα πόδια του Πελέ. Ο Πελέ κλωτσά στο κεφάλι ολονών.

Όλοι αλλοτριωμένοι από την μπάλλα -την άδεια μπάλλα.

Σαν να λέμε ότι η Βραζιλία είναι πραγματικά με τα μυαλά στον αέρα.

Το καρναβάλι είναι μία άλλη αλλοτρίωση. Κάθε χρόνο και πιο θλιβερό. Κάθε χρόνο και πιο παρακμασμένο... μ' αυτή την διεθνή αστική τάξη κι αυτές τις παρακμάζουσες βεντέτ... Νομίζω ότι η αστική τάξη της Βραζιλίας, οι Magalhães Pinto¹², οι Walter Moreira Salles¹³, ο Maluf¹⁴ θα έπρεπε να καθοδηγήσουν μία διαδικασία κοινωνικοποίησης της Βραζιλίας. Θα έπρεπε ν' αναλάβουν την ευθύνη αυτή, αφού φιλοδοξούν να γίνουν πρόεδροι της δημοκρατίας. Νομίζω ότι ο κάθε μεγαλοεπιχειρηματίας κατέχει και μία Πολιτεία. Η εθνική τράπεζα, η οργάνωση του Magalhaes Pinto ίσως είναι πιο ισχυρή απ' την Πολιτεία Mmas Gerais. Και δεν γνωρίζω ούτε καν τις πραγματικές διαστάσεις της. Νομίζω ότι ο κύριος Magalhaes προωθεί έναν πολιτικό λόγο που γεννά μία σοσιαλιστική σκέψη. Γιατί διαφορετικά οι Βραζιλιάνοι καπιταλιστές θα είναι όλο και περισσότερο σκλάβοι των Αμερικανών. Αν θέλουμε λοιπόν να γίνει η Βραζιλία μία χώρα ολοκληρωμένου καπιταλισμού, ας βάλουμε τον Moreira Salles ή τον Magalhaes στην προεδρία της δημοκρατίας. Ας βάλουμε έναν μεγάλο καπιταλιστή, έναν μεγάλο διαχειριστή: τον Jose Ermirio Moraes¹⁵. Κάποιοι απ' αυτούς. Γιατί το πρόβλημα είναι το εξής: στην Ρωσία λειτουργεί αυτό ακριβώς το κρατικό καπιταλιστικό σύστημα. Υπάρχει μία εργατική τάξη· η δικτατορία όμως δεν είναι του προλεταριάτου αλλά της άρχουσας τεχνοκρατίας. Όπως είναι μία άρχουσα τεχνοκρατία κι εκείνη των πολυεθνικών. Η τηλεόραση GLOBO είναι ένα κρατίδιο¹⁶ και ο Boni¹⁷ είναι ένας τσάρος όπως ο John Wallak¹⁸ είναι μία έκφραση του κράτους. Μία πανίσχυρη βραζιλιανή Πολιτεία που διανέμει 24 ώρες αλλοτριωτικών εικόνων και ήχων στον βραζιλιάνικο λαό. Αποκοιμίζει σαν οπτικο-ήχητικό απορρυπαντικό, πλασσάροντας διαφημίσεις και κτηνωδίες δια μέσου «μεγάλων ηθοποιών» - που σήμερα είναι όλοι τους παλιάτσοι. Ο Paulo Autran¹⁹ κατάντησε μία γελοία ψρικαλεότητα. Αυτό είναι το πρόβλημα μιας χώρας που δεν είχε έναν Σάιξπηρ και δεν έχει **μία** θεατρική παράδοση: όλοι οι ηθοποιοί πλασσάρουν διαφήμιση. Ο ηθοποιός μπαίνει, ο ηθοποιός βγαίνει... μπαίνει η διαφήμιση βγαίνει η διαφήμιση: μία τρέλλα απ' την αρχή ως το τέλος.

«Εσύ υπερασπίζεις την λογοκρισία» λέει ο αριστερός εθνικιστής, «είσαι φιλελεύθερος» του αποκρίνομαι, «όχι, το πρόβλημα είναι ότι η εθνική ασφάλεια είναι εργαλείο του φασισμού» ανταπαντά εκείνος.

Αυτό είναι το γενικό επίπεδο της συζήτησης. Κανείς δεν καταλαβαίνει τίποτα πια. Υπάρχει ένα γενικό χάος: οι λέξεις δεν ανταποκρίνονται πια στις ιδέες και οι Αμερικάνοι -τα αμερικανικά άστρα- διεισδύουν στην Βραζιλία -κατάλαβες;

Με αυτή την διείσδυση διαμορφώνεται η υποταγή μας κι αν εγώ ήμουν ο Φιγκερέιντο θα έκανα το εξής: το πρόβλημα είναι ο πλούτος του υπεδάφους και της κουλτούρας -δυο αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα. Δεν μπορούμε να τα διαχωρίσουμε γιατί η διανοητική ενέργεια μπορεί να παράγει και εκείνη των ορυκτών. Για παράδειγμα χρησιμοποιώντας την ψυχογραφία²⁰ μπορούμε να βρούμε πού υπάρχει πετρέλαιο στην Βραζιλία. Νομίζω ότι ξέρω πού υπάρχει πετρέλαιο στην Βραζιλία και ήδη το είχα πει στο φιλμ μου «Ο θεός και ο διάβολος στην Ήη του ηλίου»²¹. Όποιος είδε το φιλμ -αλλά κανείς τεχνικός της «Πετρομπράξ» δεν έκανε **μία** γλωσσολογική ανάλυση της ταινίας- έχει ορισμένα στοιχεία σχετικά με το πετρέλαιο.

Τέλος πάντων το πρόβλημα είναι: η ενέργεια της κουλτούρας. Η Εθνική Επιτροπή Ενέργειας θα έπρεπε να μεταβαπτιστεί σε Εθνική Επιτροπή Ορυκτής και Πολιτιστικής Ενέργειας. Για παράδειγμα ένα πολιτιστικό μέτρο θα μπορούσε να είναι η μείωση των ωρών μετάδοσης της τηλεόρασης, για να περιοριστεί η ακρόαση των Βραζιλιάνων που σπαταλούν τις οπτικο-ηχητικές ενέργειες τους καταναλώνοντας μία τελείως περιττή τηλεόραση όπως είναι η GLOBO και η TUPÍ²³ κι όλες οι άλλες τηλεοράσεις. Να περιοριστεί σε Χ ώρες η τηλεοπτική μετάδοση γιατί ο Βραζιλιανός χάνεται σιγά σιγά στην πανώλη της τηλεόρασης.

Υπήρξε πολύ βία στην Βραζιλία, δηλαδή πολλοί σκοτώθηκαν στην Βραζιλία. Ακόμη σκοτώνονται πολλοί, αν υπολογίσουμε τον παράγοντα πείνα. Σ' εμάς υπάρχουν 40 εκατομμύρια πεινασμένοι -όπως επαναλήφθηκε πολλές φορές στα βιβλία και στην τηλεόραση: ο Βραζιλιάνος αντικρίζει κάθε μέρα την αθλιότητα καταπρόσωπα. Ο Βραζιλιάνος είναι τόσο εξαθλιωμένος που ζει σένα σκέτο μπουρδέλλο. Και σ' αυτό οφείλεται η ανάπτυξη του είδους της πορνοκωμωδίας.

Αυτές είναι ορισμένες απ' τις αντιθέσεις των πρώτων εκατό ημερών του ανοίγματος. Κι είναι απολύτως απαραίτητο οι επαναστατικές προοδευτικές δυνάμεις της Βραζιλίας να ξεκόψουν μια και καλή με το παρελθόν.

Πρέπει να σταματήσει αυτή η ιστορία με τις ετικέτες -όλες αυτές οι διαλυμένες οργανώσεις, όλα αυτά τα πολιτικά κόμματα που έμειναν πίσω, αυτές οι ειδωλολατρικές Ευρωπαϊών στοχαστών, είτε πρόκειται για αλτουσεριανούς, για τροτσκιστές ή μαρξιστές. Όλα αυτά, απαρτίζουν μια σκέψη, η υλιστική διαλεκτική σκέψη είναι ελληνική, που είναι σε κρίση σήμερα, γιατί η διαλεκτική κινείται στον χώρο του υλισμού. Ο διαλεκτικός ιμπεριαλισμός που εφαρμόζουν οι πραγματιστές οικονομολόγοι -διεξάγουν έναν πόλεμο που οι ίδιοι ονομάζουν «πόλεμο της υποκειμενικότητας»- άνθρωποι που δεν διάβασαν Σαρτρ, θεωρητικοί του βραζιλιάνικου μαρξισμού σαν τον Carlos Nelson Coutinho.

Ο εσωτερικός αγώνας που διεξάγεται στην Βραζιλία είναι μία φαλλοκρατική πάλη για την εξουσία, μικρών ταλαντούχων κυρίων, μπαμπόθρεφτων που μεγάλωσαν, των τόσων Τσε Γκεθάρρα του Κομμουνιστικού Κόμματος Βραζιλίας. Είναι γελοίο. Όπως λέει ο Nelson Rodrigues: «Οι radical-chic δεσποινίδες αγαπούν τον Τσε Γκεβέρα γιατί κάθε φορά που βλέπουν ένα αυτόματο χύνουν». Έτσι είναι τα πράγματα -σαφές;

Αυτός ο ευνουχισμένος μαρξισμός έχει ξεοφλήσει. Οι άνθρωποι πρέπει ν' ανακαλύψουν την διάσταση της σεξουαλικής υποκειμενικότητας. Ο Όσκαρ Ουάιλντ, αντίθετα απ' ότι θεωρεί η αριστερά, δεν ήταν δεξιός, ήταν ένας θεωρητικός της αριστεράς ανώτερος κι απ' τον Ένγκελς. Σ' ένα απ' τα πιο γνωστά δοκίμια του γράφει: «η ψυχή του ανθρώπου πάνω απ' τον σοσιαλισμό», κι αυτό το απόσπασμα θα πρέπει να γίνει αντικείμενο μελέτης για τον σοσιαλιστικό χώρο. Το θεμέλιο του σοσιαλισμού είναι η ανάπτυξη της ατομικότητας του ανθρώπου. Ο σοσιαλισμός προωθεί την ανάπτυξη του ατομισμού, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικότητας. Για τον Όσκαρ Ουάιλντ είπαν ότι είναι πούστης γιατί κατέκρινε σφοδρά τον καπιταλισμό κι υπήρξε κατά πολύ ανώτερος του Μαρξ και του Ένγκελς. Οι κομμουνιστές και οι σοσιαλιστές τον ευνούχισαν φυλακίζοντας τον σαν γυναικωτό, αλλά στην πραγματικότητα ο Ουάιλντ ήταν ένας επαναστάτης. Σήμερα συμβαίνει όλοι οι γυναικωτοί, κληρονόμοι του Όσκαρ να είναι δεξιοί, αγνοώντας ότι ο δάσκαλος τους ήταν αριστερός. Κι όλοι οι Βραζιλιάνοι πούστηδες είναι δεξιοί κι οι αριστεροί είναι τόσο σπάνιοι -κάτι το τρομερό.

Όλη αυτή η ιστορία του Guilherme Guimaraes²⁴, η πουστία των τραγουδιστών που τραγουδούν στην αυλή των πλουσίων. Υποκείμενα σαν τον Ρομπέρτο Κάρλος. Η Βραζιλία είναι μία χώρα αετονύχιδων.

Οι πιο σοβαροί δεν συμμετείχαν στο αντάρτικο. Όλη αυτή η ιστορία του LSD, της ηλεκτρονικής... του αντεργράουντ... προπαγάνδα της CIA για να επισκιάσει τον θόρυβο του Βιετνάμ. Αυτοί όμως που κάνουν το αντάρτικο είναι σοβαροί άνθρωποι, ήρωες. Γεγονός είναι ότι παρεξηγήθηκαν, αποικιοποιήθηκαν από τον Ρεζί Ντεμπρέ -ο Τσε Γκεβέρα, ο Chris Marker, ο Julie Cortazar, ο Asperet -από μία σειρά εμπνευσμένους Γάλλους διανοούμενους. Ο Ντε Γκωλ ήθελε να υποδαυλίσει το αντάρτικο στην Λατινική Αμερική για να εγκαθιδρύσει ένα ανεξάρτητο έδαφος στην βόρεια Αμερική. Ο Φιντέλ Κάστρο προωθούσε μία καθόλου καθαρή υπόθεση, ακόμη και σε διαφωνία με το ΚΚ Σοβιετικής Ένωσης επιδιώκοντας να προκαλέσει μία ρήξη στο διεθνές επίπεδο. Ο Τσε Γκεβέρα θυσίαστηκε σ' αυτό το παιχνίδι.

Γι' αυτό νομίζω ότι οι αντάρτες πρέπει ν' αμνηστευτούν και να επανενσωματωθούν στην πολιτική ζωή. Ορισμένοι μάλιστα θα έπρεπε να λάβουν κυβερνητικά αξιώματα διότι υπάρχουν μεγάλοι διανοούμενοι μεταξύ εκείνων που συμμετείχαν στην ένοπλη πάλη. Υπάρχουν κι ορισμένοι ρεβανσιστές που ζητούν να τιμωρηθούν οι βασανιστές, είναι το παιχνίδι των ηττημένων... αλλά οι αστυνομικοί, οι πράκτορες της ασφάλειας εκτελούσαν διαταγές, σαν



Η σύνθεση είναι παρμένη από το περιοδικό «Tricontinental», τεύχος 11, Αβάνι

ένοπλοι τομείς της μεγάλης οικονομικής εξουσίας: σήμερα εκείνοι που διέταξαν τις δολοφονίες αναφέρονται στις κοινωνικές στήλες των εφημερίδων -αυτή η αστική αυθάδης νοοτροπία πρέπει να εκλείψει στην Βραζιλία.

ΓΓ αυτό εγώ υπερασπίζομαι τον στρατό, τις ένοπλες δυνάμεις.

Ο Harry Stone είναι ένας αποτελεσματικός προπαγανδιστής της αμερικανικής κουλτούρας κι ένας πολιτικός παρατηρητής των δικών μας συμβάντων. Όλο το πρόβλημα βρίσκεται εδώ: ο αποικισμός. Αλλά ο ένοχος δεν είναι ο αποικιοκράτης όσο ο αποικιοκρατούμενος. Είναι ο δουλοπρεπής που αφήνει να τον φαν και -για να χρησιμοποιήσουμε μία τραγελαφική-ερωτική ρητορική μεταφορά- ένα υποκείμενο που αφήνει να τον καμακώσουν. Αυτός είναι ο αποικιοκρατούμενος. Ο αποικιοκράτης ακολουθεί τα ίχνη του αποικιοκρατούμενου. Φτάνει ένας οποιοσδήποτε Αμερικάνος με το τρανζίστορ και τον Μπομπ Ντε Νίρο και την Λίζα Μινέλλι κι όλοι -γαμώτο- τρέχουν πίσω του. Ο κόσμος προτιμά τον Κάρτερ απ' τον Geisel. Αυτό είναι το παιχνίδι, και παίζεται απ' την αποικιοκρατία.

Σ' αυτές τις συνθήκες, οι διανοούμενοι που δηλώνουν αριστεροί αλλά είναι δεξιοί κάνουν προπαγάνδα εναντίον του εθνικισμού. Διακηρύττουν ότι οι εθνικιστές διανοούμενοι είναι τρελλοί, ότι η Βραζιλία δεν είναι ένα έθνος, γιατί η κουλτούρα και μπλα μπλα μπλα. Τίποτα δεν είναι αλήθεια. Εδώ οποιοδήποτε στερεό πολιτικό κίνημα μπορεί να υπάρξει απ' την στιγμή που υπάρχει μία εθνική συνείδηση, μία ένταση στις προθέσεις που να ξαναζητά έναν φορέα, μία εθνική ψυχή. Όλα αυτά δεν έχουν καμία σχέση με τον φασισμό, με τον ιντεγκραλισμό, τον ναζισμό. Ακόμη κυκλοφορούν δεξιές ερμηνείες, όπως για παράδειγμα ότι ο εθνικισμός είναι φασισμός, ότι ο βραζιλιάνικος ρομαντισμός έχει επηρεαστεί από γαλλικό-πούστηκες φλυαρίες διανοούμενων που ξεπουλήθηκαν στις πολυεθνικές. Δεν αναφέρω ονόματα γιατί δεν είμαι στο SNI. Δεν είμαι εδώ για να αναφέρω τα ονόματα του Τάδε ή του Δείνα ώστε κάποιος να πει ότι τους καταδίδω -σαφές;

Στην Βραζιλία πιστεύω μόνο στους νέους διανοούμενους. Τώρα συζητώ μόνο με την νεολαία, με τις νέες γενιές της διανόησης -αυτή που ονομάζεται η γενιά του ανοίγματος. Εκμεταλλευτείτε την συγκυρία σε βάθος γιατί οι παλιές γενιές είναι διεφθαρμένες. Η αριστερά της γενιάς των εξηντάρηδων έχει διαφθαρεί -εκτός από ορισμένους, πολύ λίγους. Εκείνοι που σιγά σιγά μπαίνουν στην Βραζιλιανή Ακαδημία Γραμμάτων συσκευάζουν πλαστές αυτοβιογραφίες και διαπραγματεύονται με τον φασισμό, κι ύστερα λεν ότι είναι δημοκρατικοί. Ένας τομέας της γενιάς μου είναι διεφθαρμένος, κάνει εμπορικό κινηματογράφο, πορνοκωμωδίες κι απαίσιες «τηλε-νοθέλας»²⁵. Όλοι υπερασπίζον το αμερικανικό πρότυπο. Ενώ η νέα γενιά πρέπει να συνειδητοποιήσει την πραγματικότητα της νέας Βραζιλίας. Εγώ δεν πιστεύω στους παλιούς πολιτικούς ηγέτες. Νομίζω ότι είμαι εναντίον κάθε πολιτικού ηγέτη. Θαυμάζω τον Brizola²⁶, τον Agtaes²⁷, μου αρέσει ο Juliao²⁸, θέλω να γυρίσω ένα φιλμ γύρω απ' την ζωή του Prestes -ο Jorge Amado μου έδωσε εκείνο το βιβλίο του «Ο Ιππότης της Ελπίδας» που νομίζω ότι προσφέρεται για να γυριστεί ταινία. Θα ήταν καλύτερα αν την σκηνοθετούσε ο Joo Foor²⁹, που όμως πέθανε.

Δεν μπορούμε να παραμείνουμε στους παλιούς ηγέτες, αλλά ούτε και στους νέους γιατί ο ανδρικός αρχηγισμός είναι φετιχιστική φαλλοκρατία.

Η γυναίκα της Βραζιλίας πρέπει να μελετήσει. Το πρόβλημα του φεμινισμού είναι η μελέτη, κι είμαι υπέρ της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας για τις γυναίκες. Νόμιζα ότι η στρατιωτική θητεία στην Βραζιλία θα έπρεπε να συμπεριλάβει έναν μεγαλύτερο αριθμό ανδρών. Αντίθετα όμως είναι οι γυναίκες που πρέπει να κάνουν την στρατιωτική θητεία. Είναι ένας τρόπος για να καταπολεμηθεί η πορνεία στις εσωτερικές περιοχές, η πείνα των γυναικών των θορειο-ανατολικών περιοχών. Οι γυναίκες τουλάχιστον θα μάθαιναν τα στοιχειώδη όπως να μαγειρεύουν, να γράφουν το όνομα τους, να κάνουν ενέσεις, ένα ελάχιστο υγιεινής. Δεν εννοώ μία θητεία με στρατιωτικές ασκήσεις, όχι. Ο στρατός θα έπρεπε να επιβάλλει την

υποχρεωτική θητεία για τις γυναίκες για να προωθήσει γυναικείες λεγεώνες σε θέση να αφομοιώσουν αυτή την απέραντη γυναικεία μάζα της Βραζιλίας και να της δώσουν ένα ελάχιστο μόρφωσης και στοιχειώδους κουλτούρας.

Εκείνες οι φεμινίστριες που φλυαρούν περί λεσβιακού έρωτα είναι δημιουργήματα της CIA. Αυτές οι αλήτισσες, αυτές οι σκύλες της CIA που πήγαν στο Ιράν για να διαμαρτυρηθούν εναντίον του Αγιατολλάχ -αυτές οι τσούλες αλλά Ζακλίν Κέννεντυ... Πρέπει να κλωτσοπατήσουμε αυτές τις πόρνες του ιμπεριαλισμού γιατί και οι γυναίκες ξέρουν πώς γίνεται κανείς μούτρο.

Ο Τάδε -που ίσως νομίζει ότι εγώ μπαίνω στην τροχιά του φεμινισμού- πρέπει να καταλάβει τι είπα: καμιά απ' αυτές τις φεμινίστριες δεν οργανώνει εκστρατείες εναντίον της πορνείας ή δεν προσπαθεί να προωθήσει ένα κίνημα αλληλεγγύης με τις δούλες που καθαρίζουν τους καμπινέδες της καλής κοινωνίας. Γιαυτό εγώ υποπτεύομαι ότι όλη αυτή η ιστορία των χιπισσών των μπουτίκ με ρούχα απ' την Κάρναμπυ στρητ, αυτές οι λεσβίες που ζουν ακούγοντας ροκ μουσική, σνιφάροντας κόκα και αμολώντας μαλακίες... δεν αναφέρομαι σε κανέναν... απλώς προσδιορίζω τον τύπο... όποιος θέλει ας αναγνωρίσει τον εαυτό του. Εκμεταλλεύομαι την ευκαιρία που μου δίνει το περιοδικό «Ρεπόρτερ» για να προκαλέσω γενικό σάλο, να κατακρίνω λ.χ. την «Pasquim» γιατί έγινε μία μαλακισμένη εφημερίδα.

Προχτές είπα στον Tarso de Castro³⁰ -δημοσιεύστε το όνομα του Tarso de Castro γιατί έχει απαγορευτεί σε όλες τις εφημερίδες, το πιο βρώμικο πράγμα του βραζιλιάνικου Τύπου είναι η λογοκρισία που επέβαλε στο όνομα του de Castro- ήμασταν στου Αντόνιο και μου εξηγούσε ότι ετοίμαζε μία νέα εφημερίδα «Enfim», κι εγώ του είπα κοίτα, εσύ άνοιξες αυτή την «Pasquim» κι εγώ την κλείνω γιατί έγινε σκατά. Η «Jaguar» αντίθετα είναι μοριακή προπαγάνδα: μία άξεστη, ηλίθια, δεξιά εφημερίδα. Η «Pasquim» είναι μέρος αυτού του συνόλου. Ο κόσμος πρέπει να την ξεχάσει, να την πετάξει στα σκουπίδια -πρέπει να τελειώνουμε μ' αυτήν την παλιά Βραζιλία και να σκεφτούμε αντίθετα μία σοσιαλιστική Βραζιλία. Ένα σοσιαλιστικό κόμμα Βραζιλίας. Χωρίς σεχταρισμούς, τροτσκισμούς, φλυαρίες. Όλοι αυτοί οι ηγέτες ξόφλησαν.

Νομίζω ότι ο σοσιαλισμός γεννιέται απ' την ατομική συνείδηση του καθενός. Νομίζω ότι το πρόβλημα είναι φιλοσοφικό και ο πυρήνας κάθε κόμματος εξαρτάται από μια φιλοσοφική διαδικασία και στάση, που γεννά την πρακτική και την θεωρία. Αλλά φαίνεται ότι για όλα αυτά δεν έχουμε ούτε ιδέα. Προσοχή να μην συγχέουμε τον φασιστικό, εγωκεντρικό, φαλλοκρατικό, θρησκευτικό, αυτο-μυθοποιητικό ατομισμό με την ατομικοποίηση, δηλαδή την απελευθέρωση του ατόμου.

Μόνον όταν προωθείς μία προσωπική ανάπτυξη, διανοητική και φυσική, μπορείς να είσαι περισσότερο σοσιαλιστής: μόνον αφού έχεις σαφή συνείδηση του γεγονότος ότι έχεις δικαίωμα σ' έναν χώρο δικό σου και πρέπει να σεβαστείς εκείνον του πλησίον σου και ότι η ελευθερία είναι μία διαλεκτική σχέση -κι αυτό μόνο ξεκινώντας απ' την συνείδηση του υποτελή, απ' την προσωπική ανάπτυξη του υποτελή. Ο σκλάβος πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι είναι σκλάβος για να μπορέσει ν' απελευθερωθεί. Αυτή, ο Μαρξ το είχε πει, είναι η ανάπτυξη του ατόμου. Το εκμηδενισμένο άτομο είναι ένας σκλάβος. Αν πάρει συνείδηση αναπτύσσεται σαν άτομο, σαν ον που απελευθερώνεται από την σκλαβιά.

Οποιαδήποτε εξέγερση πραγματοποιείται δια μέσου μιας σειράς σχέσεων. Πρέπει λοιπόν ν' αναπτυχτεί. Για να συμμετάσχουν, πρέπει ν' αφυπνιστούν εκείνοι που κοιμούνται. Μόνο δια μέσου της ανάπτυξης του ατόμου, λοιπόν, μπορούμε να φτάσουμε στον σοσιαλισμό. Γιατί το ανεπτυγμένο άτομο θ' αγωνιστεί εναντίον της καταπίεσης και θα εγκαθιδρύσει μία σοσιαλιστική κοινωνία χωρίς να έχει ανάγκη την πολιτική. Κάθε αναπτυγμένο άτομο δεν θα χρειάζεται πια την πολιτική γιατί δεν θα σκοτώνει και δεν θα ληστεύει τους άλλους. Κι αν αντίθετα το άτομο συνεχίσει να είναι υποανάπτυκτο -δηλαδή αγράμματο, απληροφόρητο.

στο έλεος των συναισθημάτων, ανίκανο να σκεφτεί, να στοχαστεί, ν' αναζητήσει, να συγκρίνει, να κρίνει, να επηρεάσει να φανταστεί;

Αν το άτομο είναι ανίκανο να δημιουργήσει, δεν μπορεί να υπάρξει μία δημοκρατική σοσιαλιστική κοινωνία, γιατί θα υπάρχουν πάντα άτομα σε θέση να σκοτώσουν τους άλλους. Αποτελεί μία αυταπάτη του οικονομικιστικού μαρξισμού η αντίληψη ότι η απλή κατάργηση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας εξισορροπεί όλους τους ανθρώπους. Αντίθετα σε μία πρώτη φάση η κατάργηση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας απελευθερώνει, χάρις στην ίδια την απουσία του κεφαλαίου, νευρωτικές κατηγορίες που προκαλούν μία βάνουση ανθρώπινη συμπεριφορά. Αυτή είναι η εξήγηση του σταλινικού τρόμου που, παρόλη την σοσιαλιστική επανάσταση, προκάλεσε τον θάνατο εκατομμυρίων ανθρώπων. Κι αυτό που ονομάστηκε «υπαρξιακό άγχος» του σοσιαλισμού οφείλεται επίσης στο προτέρημα ότι δεν υπάρχει κεφάλαιο, απ' την απώλεια κάθε σχετικής μ' αυτό έννοιας και την αναγκαιότητα να οικοδομηθεί μία σοσιαλιστική κοινωνία. Γιαυτό, όπως συνέβη με την τσεχοσλοβάκικη κρίση, υπάρχουν δύο διέξοδοι: η μία είναι εκείνων που θεωρούν ότι ο σοσιαλισμός πρέπει να διατηρηθεί με την βία και επιδιώκουν να ισοπεδώσουν ολοκληρωτικά τα άτομα, να επιβάλουν δηλαδή βεβιασμένα μία ισότητα που δεν έχει καμία σχέση με την ανθρώπινη φύση. Η άλλη είναι εκείνων που θεωρούν ότι ο σοσιαλισμός δεν έχει καμία δυνατότητα και ότι πρέπει να επιστρέψουμε στον καπιταλισμό. Όχι! Το ζήτημα είναι: σοσιαλισμός ξεκινώντας απ' την ανάπτυξη του ατόμου. Αυτό που συνέβη μέχρι σήμερα είναι ότι καμία χώρα δεν κατάφερε να προχωρήσει σε βάθος στην σοσιαλιστική επανάσταση. Ούτε η Σοβιετική Ένωση, ούτε η Κίνα, γιατί οι επαναστάσεις αυτές είναι πρόσφατες. Η σοβιετική επανάσταση δεν έκλεισε ακόμη ούτε εκατό χρόνια κι είναι ακόμη πρόσφατη· αντιμετωπίζει έναν παγκόσμιο αγώνα με τον ιμπεριαλισμό και αρχέγονα προβλήματα στον ίδιο τον εκπολιτισμό της.

Δεν είναι εύκολο, όπως έλεγε ο Μάο Τσετούνγκ. Η επανάσταση δεν είναι ένας δείπνος, δεν είναι μία γιορτή, δεν είναι καρναβάλι. Είναι κάτι που απαιτεί μία πολυσύνθετη λειτουργία για να παράγει μία γιορτή, ένα πραγματικό καρναβάλι, κι όχι αυτό το διαιρεμένο σε τάξεις καρναβάλι της Βραζιλίας, με την αστική τάξη που επιθεωρεί απ' τα θεωρεία την παρέλαση των σκλάβων που μεταμφιέστηκαν σε κυρίους που ντύθηκαν με τα ρούχα αυτών που τους σκλαβώνουν και που τίποτα δεν έχουν να κάνουν με τις μεγαλειότητες, ούτε καν με τις αφρικανικές, γιατί εδώ ήταν η αυλή του Δον Ιωάννη VI³¹, που έντυσε τους σκλάβους αλα γαλλικά γιατί οι Πορτογάλοι θεωρούσαν γελοία την ξόφθαλμη γυμνή σκλαβιά. Ο Λένιν έλεγε: πρέπει να εντοπίσουμε την κύρια αντίθεση. Ο Τρότσκι έφτασε στο Παρίσι κι είπε στον Λένιν: η επανάσταση τριγυρνά ελεύθερη στην Ρωσία. Ο Λένιν απάντησε: εγώ θέλω να ξέρω ποιο είναι το φιλοσοφικό πρόβλημα της υπόθεσης. Εδώ στην Βραζιλία αυτό που μ' ενδιαφέρει -η κοινωνιολογία, η φαινομενολογία, η ιστοριογραφία δεν μ' ενδιαφέρουν- είναι ο φιλοσοφικός στοχασμός.

Στην Βραζιλία η επαναστατική αριστερά -αν και ο όρος αριστερά είναι ξεπερασμένος- οι επαναστατικές δυνάμεις πρέπει να ενσωματωθούν σε μία βραζιλιάνικη επαναστατική διαδικασία μέσα από τις αντιθέσεις της βραζιλιάνικης πολιτικής διαδικασίας, οι οποίες έχουν μόνο μία προέλευση: ο εθνικισμός, σαν πηγή ενός διεθνιστικού σοσιαλισμού. Πρόκειται για μία νέα αντίληψη που συνδυάζει τις διεθνείς σοσιαλιστικές θεωρίες με τον βραζιλιάνικο στοχασμό. Το πρόβλημα της βραζιλιάνικης αριστεράς είναι ότι δεν διαθέτει μία βραζιλιάνικη κουλτούρα. Η βραζιλιάνικη αριστερά διαθέτει μία φιλοσοφική κουλτούρα περιορισμένη στην ευρωπαϊκή και βορειο-αμερικανική κουλτούρα. Πολλοί λίγοι Βραζιλιανοί αριστεροί προετοιμάστηκαν απ' αυτή την άποψη. Γνωρίζω όλους σχεδόν τους σημαντικότερους εκπρόσωπους της βραζιλιάνικης αριστεράς αλλά λίγοι -εκτός από τον Jorge Amado, τον Graciliano Ramos³² τον Erico Verissimo³³, τον José Lins do Rego -γνωρίζω τον Villa Lobos³⁴, τον Euclides de Cunha³⁵, λίγοι λοιπόν γνωρίζουν το φολκλόρ και την Βραζιλία.

Η βραζιλιάνικη αριστερά κατακρίνει με οξύτητα τον Gilberto Freire³⁶ χωρίς να τον έχει διαβάσει. Αλλά δεν έχει το δικαίωμα γιατί είναι ρατσιστική, δεν αναγνωρίζει την μαύρη φυλή. Το κόμμα, σε οποιαδήποτε μορφή του, είναι ρατσιστικό, συμπεριλαμβανομένου και του μόνου μαύρου κόμματος που υπήρχε: εκείνο του Μαριγκέλα που ήρθε σε ρήξη με το Κομμουνιστικό Κόμμα Βραζιλίας καταγγέλλοντας την αστική φύση του. Αλλά και ο Μαριγκέλα ήταν επίσης ένα μεγάλο θύμα. Ένα ανώφελο θύμα του ριζοσπαστισμού και του πρωτογονισμού της βραζιλιάνικης αριστεράς. Ο Μαριγκέλα υπήρξε μία μεγαλοφυής φυσιογνωμία που δεν έπρεπε να θυσιαστεί ανόητα απ' τον ριζοσπαστισμό της ελίτ των διανοούμενων της Βραζιλίας που συνδεόταν με ποιον; Με τον Ρεζί Ντεμπρέ! Αυτή η διεθνής αποικιοποίηση της τρομοκρατίας οδήγησε τον Μαριγκέλα στην τραγωδία. Η ευθύνη του θανάτου του δεν βαρύνει στους ώμους της CIA αλλά οφείλεται στην αποικιοποίηση της διεθνούς αριστεράς, στο ερασιτεχνικό περιθωριακό πνεύμα της γαλλικής, γερμανικής, ιταλικής ανατρεπτικής φιλοσοφίας. Αυτή είναι η αλήθεια που πρέπει να διατυπωθεί στην Βραζιλία.

Εισάγουμε, εισάγουμε, εισάγουμε απ' όλα. Εισάγουμε την αμερικανική βιομηχανία, τα πολιτικά πρότυπα, εισάγουμε απ' όλα. Πρέπει να σταματήσουμε να εισάγουμε γιατί δεν υπάρχουν πια λεφτά για να πληρώσουμε. Γιατί η οικονομία χρεωκόπησε, δεν υπάρχει πετρέλαιο, δεν έχουμε την τεχνική ικανότητα να το ανακαλύψουμε και δεν υπάρχει ιδεολογία για να κινητοποιήσει τις μάξες. Η ιδεολογία που κυριαρχεί είναι εκείνη των πολυεθνικών: γι' αυτό ο εθνικισμός είναι το σημείο αφητηρίας.

Ο εθνικισμός είναι το μέλλον της Βραζιλίας. Οποιος λέει ότι ο εθνικισμός είναι μία φασιστική επιλογή κάνει μία εκλεπτυσμένη προπαγάνδα στον ιμπεριαλισμό. Λοιπόν, τη στιγμή αυτή, εγώ ζητώ ν' ανοίξει η φιλοσοφική συζήτηση. «Television or not television, that is the question*». Μέχρι τώρα ο Osvald de Andrade³⁷ εξακολουθεί να είναι πολύ πιο σημαντικό απ' όλες αυτές τις θεωρίες. Στο μεταξύ η βραζιλιάνικη αριστερά δεν διαβάζει τον Osvald de Andrade. Λέω, να διαβάζει, όχι αποσπασματικά όπως έκαναν οι αδελφοί Campos³⁸ ληληλάτωντας τον και προσπαθώντας να τον μετατρέψουν σε έμπορο αγγλο-σαξονικής γλωσσικής πακοτίλιας. Αντίθετα ο Όσβαλντ εξακολουθεί να είναι επίκαιρος στην αντίληψη του ματριάρχικου κράτους³⁹... που είναι ο προσχεδιασμός της ουτοπίας.

Ο κόσμος πρέπει να καταλαβαίνει αυτό που διαβάζει. Το πρόβλημα στο εξής θα είναι: πρέπει να υπάρξει μία κινητοποίηση για μία πολιτιστική επανάσταση. Το πανεπιστήμιο είναι παρωχημένο, οι φοιτητές χάνουν τον χρόνο τους σε περιττές απεργίες γιατί κατευθύνονται από κόμματα των οποίων η ηγεσία έχει ήδη εκλείψει.

Το MDB ξόφλησε, το ARENA⁴⁰ επίσης και η νεολαία της Βραζιλίας πρέπει να έχει ένα δικό της κόμμα, ανεξάρτητο απ' αυτούς τους ηγέτες. Φτάνει πια μ' αυτή την λαϊκίστικη, εργατικίστικη δημαγωγία. Όλα αυτά τελείωσαν. Αυτή την στιγμή οποιαδήποτε κομματική οντότητα είναι πολύ καταπιεστική και τα άτομα γίνονται εκμεταλλεύσιμη μάζα στα χέρια των ηγετικών ομάδων. Οποιαδήποτε πολιτική οργάνωση, ακόμη κι εκείνη της συνοικίας μου, με σαράντα άτομα, έχει έναν πυρήνα που διεκδικεί την εξουσία. Φτάνει πια. Έτσι δεν μπορούμε να προχωρήσουμε!

Συμπεριλαμβάνω τον εαυτό μου στον λαό της Βραζιλίας-η οργάνωση είναι το έθνος μας, η φυλή μας. Πρέπει να έχουμε μία εθνική ενότητα, μίαν ουμανιστική αντίληψη. Σήμερα δεν υπάρχει καμία ουμανιστική αντίληψη. Ποια είναι τα ουμανιστικά σχέδια στην Βραζιλία;

Ο δυτικός χριστιανισμός, το δουλοκτητικό καντομπλέ⁴¹, ο μυστικισμός χίπυ της CIA, ο κομμουνισμός της Μόσχας, ο ναζιστικός, αμερικάνικος, γερμανικός φασισμός. Δηλαδή τίποτα.

Αφού λοιπόν δεν έχουμε ούτε Σύνταγμα, ούτε πρότυπο, πρέπει να αναζητήσουμε στο βάθος του βούρκου τις ρίζες της ύπαρξης και την απελευθέρωση του συλλογικού υποσυνείδητου που θα οικοδομήσει μία νέα Βραζιλία. Κάτι που να ξεπερνά αυτή την παλιά χώρα που

ναυάγησε με τον Getulio Vargas⁴² και τον Luis Carlos Prestes.

Η πορνο-κωμωδία είναι το συλλογικό υποσυνείδητο της μεσαίας και της αστικής τάξης που αντιπροσωπεύουν την μειοψηφία του βραζιλιάνικου λαού. Δεν γνωρίζουμε το συλλογικό υποσυνείδητο της πλειοψηφίας του βραζιλιάνικου λαού. Ή μάλλον, εγώ ξέρω ποιο είναι το συλλογικό υποσυνείδητο του βραζιλιάνικου λαού. Ξέρετε ποιο είναι; Η πείνα.

Όχι δεν είναι το πετρέλαιο, είναι η πείνα. Μία πείνα που χαρακτηρίζει από φυσική άποψη το 80% των Βραζιλιανών κι από πολιτιστική άποψη το εκατό τοις εκατό.

Εντάξει, τώρα βουλώνω το στόμα μου.

Μετάφραση: Δημήτρης Δεληολάνης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η αυτοκρατορία της Βραζιλίας διήρκεσε από το 1822 μέχρι το 1889.
2. Νομοθετικά διατάγματα. Η Βραζιλία, ως γνωστόν, δεν έχει σύνταγμα.
3. Αναφέρεται στην διαδικασία εκδημοκρατισμού που άρχισε ο πρόεδρος Geisel και συνέχισε ο Φιγκερέιντο.
4. Είναι η μόνη μη-εμπορική τηλεόραση της Βραζιλίας. Κατά το αμερικανικό πρότυπο οι τηλεοπτικοί σταθμοί της χώρας είναι όλοι ιδιωτικοί.
5. Carioca είναι ο κάτοικος του Ρίο.
6. Η ΚΥΠ της Βραζιλίας.
7. Με κεφαλαίο είναι η Θορειο-ανατολική έρημος. Εδώ εννοεί γενικά τις απομονωμένες αγροτικές περιοχές.
8. Γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Βραζιλίας.
9. Η αμνηστία αυτή πράγματι εξαγγέλθηκε ύστερα από το θάνατο του Ρότσα.
10. Γνωστότατος παρουσιαστής του ραδιοφώνου και οπαδός μίας πνευματιστικής σχέτας.
11. Τα φασόλια είναι η βασική τροφή της μεγάλης πλειοψηφίας των Βραζιλιάνων.
12. Πρώην διοικητής της Πολιτείας Minas Gerais.
13. Ιδιοκτήτης της Εθνικής Τράπεζας.
14. Πρώην διοικητής της Πολιτείας Sao Paulo.
15. Μεγαλοβιομήχανος.
16. Η τηλεόραση Globo είναι η μεγαλύτερη της Βραζιλίας και από άποψη τεχνικής υποδομής, η δεύτερη του κόσμου.
17. Υποδιευθυντής της TV-Globo.
18. Αμερικανός ανταποκριτής στην Μπραζίλια.
19. Γνωστός θεατρικός συγγραφέας.
20. Πρόκειται για τελετή ορισμένων πνευματιστικών αιρέσεων: το μέντιουμ γράφει κάτω από υπαγόρευση των πνευμάτων που τον κυριαρχούν.
21. Είναι η πρώτη ταινία του Ρότσα που έφτασε στην Ευρώπη με τον τίτλο «Ο ξανθός θεός και ο μαύρος διάβολος». Γυρίστηκε το 1964.
22. Η κρατική εταιρία πετρελαίου της Βραζιλίας.
23. Άλλο τηλεοπτικό δίκτυο της Βραζιλίας.
24. Λαϊκός τραγουδιστής.
25. Πρόκειται για ατέλειωτα γλυκανάλατα σήριαλ που καλύπτουν το 92% του χρόνου μετάδοσης.
26. Lionel Brizola, πρόεδρος μέχρι το πραξικόπημα του '64, τώρα διοικητής του Ρίο.
27. Διοικητής της Πολιτείας Pernambuco μέχρι το '64. Τώρα βουλευτής.
28. Πρόεδρος της Ένωσης Χωρικών.
29. Σκηνοθέτης εμπορικού κινηματογράφου.
30. Γνωστός διανοούμενος και αριστερός πολιτικός του Ρίο.

31. Πρόκειται για τον Ιωάννη IV, βασιλιά της Πορτογαλίας που, κατά την διάρκεια των ναπολεόντων πολέμων κατέφυγε στην Βραζιλία, όπου άλλαξε το όνομα του σε Ιωάννης VI.
32. Ένας απ' τους μεγαλύτερους συγγραφείς της Βραζιλίας. Πέθανε το 1953.
33. Άλλος συγγραφέας, που πέθανε το 1981.
34. Μουσικοσυνθέτης.
35. Συγγραφέας.
36. Γνωστότατος κοινωνιολόγος που διεξήγαγε βαθιές έρευνες για τις βορειο-ανατολικές περιοχές της Βραζιλίας. Τα έργα του έχουν μεταφραστεί και στο εξωτερικό.
37. Συγγραφέας, εγκαινιαστής του βραζιλιάνικου μοντερνισμού.
38. Ποιητές.
39. Πρόκειται για μία αντίληψη του Κράτους που ανήκει στις φυλές Ιντιος της Αμαζονίας.
40. Το MDB ήταν πριν από το «άνοιγμα» το κόμμα της επιτρεπόμενης αντιπολίτευσης. Το ARENA το κυβερνητικό κόμμα.
41. Μυστικιστική σχέση αφρικανικής προέλευσης, ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Μπαία.
42. Λαϊκιστής δικτάτορας απ' το 1937 μέχρι το 1945 κι ύστερα απ' το 1950 μέχρι το 1954. Η πολιτική του είχε πολλά κοινά σημεία με τον περονισμό.